

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	402
Land:	Pakistan
Kilde:	Landinfo
Titel:	Temanotat. Pakistan: Sikkerhetssituasjonen i Khyber Pakhtunkhwa
Udgivet:	21. juni 2018
Optaget på baggrundsmaterialet:	24. september 2018

Pakistan: Sikkerhetssituasjonen i Khyber Pakhtunkhwa (inkludert FATA)

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

© Landinfo 2018

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

The security situation in Khyber Pakhtunkhwa (KP), including Federally Administered Tribal Areas (FATA), improved in the period between 2015 and the first part of 2018. Tehrik-e Taliban Pakistan (TTP) and other militant groups have lost control and influence in the area. However, the militants are not in any way defeated, and still have capacity to carry out a great number of attacks; both in KP and Fata. The attacks are primarily directed against government targets, mainly the security forces.

A relatively large number of civilians has been killed, in most cases because they were in the wrong place at the wrong time. Targeted killings of politicians, tribal elders and government officials occur. Recently, sectarian violence has been on the increase. The sectarian violence in KP and FATA is mainly directed against Shias, particularly Shias living in Kurram Agency.

SAMMENDRAG

Sikkerhetssituasjonen i Khyber Pakhtunkhwa (KP), inkludert Federally Administered Tribal Areas (FATA), har forbedret seg i perioden mellom 2015 og siste del av første halvår i 2018. Tehrik-e Taliban Pakistan (TTP) og andre militante grupper har fått redusert innflytelse i denne delen av Pakistan. Opprørerne er imidlertid ikke nedkjempet, og har fremdeles kapasitet til å gjennomføre et betydelig antall angrep; både i KP og FATA. Angrepene er i all hovedsak rettet mot myndighetsmål, spesielt sikkerhetsstyrkene.

Relativt mange sivile har blitt drept. De fleste har blitt ofre fordi de var på feil sted til feil tid. Målrettede drap på politikere, regjeringslojale stammemedlemmer og myndighetsrepresentanter forekommer. Det har vært en økning i antallet ofre for sekterisk vold. Den sekteriske volden i KP og FATA rammer oftest shiaer, spesielt shiaene i Kurram-distriktet.

INNHold

1. Innledning	6
2. Sikkerhetssituasjonen i Pakistan fra 2014 til 2018	7
3. FATA og KP	11
3.1 The Federally Administered Tribal Areas (FATA)	12
3.1.1 Kurram	14
3.1.2 Sør-Waziristan	15
3.1.3 Nord-Waziristan	16
3.1.4 Bajaur	17
3.1.5 Mohmand	18
3.1.6 Orakzai	19
3.1.7 Khyber	19
3.2 Khyber Pakhtunkhwa (KP)	20
3.2.1 Peshawar	22
4. Avsluttende kommentarer	24
4.1 Mindre konfliktrelatert vold	24
4.2 TTP: innskrenket operasjonsområde	24
4.3 Rekruttering til TTP og andre militante grupper	24
4.4 Dimittering fra TTP og andre grupper	25
4.5 Risiko for sanksjoner mot avhoppere fra opprørsgrupper	25
4.6 Retten til fri bevegelse	26
5. Referanser	27

1. INNLEDNING

Dette notatet er utarbeidet på bakgrunn av en anmodning fra Utlendingsdirektoratet, og omhandler forhold som beskriver sikkerheten i provinsen Khyber Pakhtunkhwa som siden mai 2018 også omfatter stammeområdene i The Federally Administered Tribal Areas (FATA). FATA omfatter syv såkalte Tribal Agencies.¹

Innledningsvis gir vi en kortfattet beskrivelse av den generelle sikkerhetssituasjonen i Pakistan som helhet. Hovedperspektivet er sikkerhet for sivile.

Sivile i de nordvestlige områdene av Pakistan har flere sikkerhetsutfordringer, men karakteren og omfanget varierer betydelig fra område til område. Alle forhold som kan ha betydning for sivils sikkerhet og utgjøre en risiko i de aktuelle områdene, tas ikke opp. Det er først og fremst forhold som har relevans for utlendingsforvaltningen som er vektlagt. Det medfører at det bildet som tegnes, kan fremstå som fragmentarisk. Forhold som har relevans for utlendingsforvaltningen er vektlagt; spesielt omstendigheter med betydning for, eller som påvirker sivilbefolkningens sikkerhet. Med dette utgangspunktet er ordinær voldskriminalitet ikke behandlet, mens vi tar med informasjon om hendelser (i de fleste tilfelle vold) som på en eller annen måte knyttes til politiske, religiøse, etniske og/eller territoriale konflikter.

Nær alle forhold som konstituerer sikkerhetssituasjonen i et område er resultat av blant annet tradisjonelle, demografiske, historiske, økonomiske, politiske og militære rammebetingelser. I Pakistan, særskilt i de områdene som grenser opp mot Afghanistan, tilsier nær alle slike grunnleggende rammebetingelser og erfaringer at sikkerhetssituasjonen kan endre seg relativt raskt. Samtidig foreligger det begrenset pålitelig informasjon fra uavhengige kilder om sikkerhetsrelaterte forhold i Pakistan. Når det gjelder informasjon om generelle utviklingstrekk på nasjonalt og regionalt nivå, foreligger det imidlertid data som muliggjør sammenlikning av forhold over tid.

Etterrettelig informasjon om lokale sikkerhetsforhold, er for flere områders vedkommende, begrenset eller ikke tilgjengelig. Det gjelder blant annet områder i KP og FATA. Mange av kildene til informasjon fra disse områdene har tilknytning til organisasjoner eller grupper som har interesse av å desinformere; eksempelvis nasjonale sikkerhetsstyrker som ønsker tilgang til ressurser, opprørsgrupper med behov for å styrke moral og å vinne tillit hos stammeledere, eller frivillige organisasjoner med behov for å rettferdiggjøre sin eksistens.

Det er relativt få kilder som har et særskilt fokus på sikkerhetssituasjonen for sivilbefolkningen i Pakistan. De fleste av disse er uavhengige og seriøse, men benytter i utstrakt grad informasjon fra pressen i sitt underlagsmateriale. Informasjon fra denne kategorien pressebaserte kilder, blant annet rapporter og analyser fra Pakistan Institute for Peace Studies (PIPS), Pakistan Institute for Conflict and Security Studies (PICSS), Center for Research and Security Studies (CRSS) og South Asia Terrorist Portal (SATP), danner grunnlag for beskrivelsen av flere av de temaene som behandles i notatet. Dette er hovedsakelig fordi vi mener denne informasjonen er best egnet til å beskrive sikkerhetsmessige forhold i Pakistan. Samtaler med talspersoner for PIPS, FATA Research Centre (FRC), International Crisis Group (ICG), andre internasjonale og lokale organisasjoner, og journalister som redaktør Cyril Almeida i *Dawn*, har også

¹ FATA omfatter Bajaur Agency, Mohmand Agency, Khyber Agency, Orakzai Agency, Kurram Agency, North Waziristan Agency og South Waziristan Agency.

vært en viktige kilder til informasjon om siviles sikkerhet i Khyber Pakhtunkhwa og FATA.

PIPS' registrering av informasjon om ulike typer sikkerhetsrelaterte hendelser, sammen med enkelte av SATPs analyser og tall, utgjør for flere områders vedkommende kjerneinformasjonen. Det betyr at disse to kildene er brukt relativt systematisk når ingen av de andre sentrale kildene, eksempelvis CRSS, FRC og PICSS, har presentert divergerende informasjon av betydning. Det er ikke gjort som en følge av en kvalitetsrangering av de ulike kildene; men utelukkende for å gjøre sammenlikningen mellom ulike geografiske områder enklere og – kanskje – mer representativ. En viss sikkerhet for at informasjonen er basert på tilnærmet samme forståelse av variabler som terrorangrep (*terrorist attack*), konfliktvold (*conflict violence*), sekterisk vold (*sectarian violence*), etc., bedrer muligheten for sammenlikning over tid. Selv om kildene legger ulike definisjoner til grunn, kategoriserer samme fenomen ulikt,² og rapporterer ulikt, selv om de tilsynelatende har relativt lik begrepsforståelse, mener Landinfo at dette verken utelukker sammenlikning eller å trekke konklusjoner på grunnlag av samlede tall. I en del sammenhenger, for eksempel når det gjelder sivile mål, er det lagt vekt på å være konkret, og referere til hvilke sivile mål det er tale om.

I denne rapporten presenteres i liten grad informasjon om konkrete enkelthendelser, da slike i svært begrenset grad bidrar til økt innsikt om utviklingstrekk eller som grunnlag for eventuelle risikoanalyser. Hovedvekt er lagt på aggregert informasjon, og synspunkter på og analyser av slik informasjon. Selv om tilgangen til primærkilder og uavhengige observatører er begrenset, mener Landinfo at den aggregerte kvantitative informasjonen gir et relativt godt bilde av karakteren og omfanget av de viktigste forhold som påvirker siviles sikkerhet i FATA og KP.

Notatet er i hovedsak basert på åpne, offentlig tilgjengelige kilder. I tillegg presenteres informasjon Landinfo innhentet ved besøk i Pakistan i 2015 og i november 2017. Flere kilder er anonymisert, og er verken referert med navn eller organisasjonstilknytning. Dette er gjort etter anmodning fra de aktuelle kilder for å trygge deres sikkerhet.

2. SIKKERHETSSITUASJONEN I PAKISTAN FRA 2014 TIL 2018

Sikkerhetssituasjonen for sivile i flere områder i Pakistan kan i perioder være preget av vold – både tilfeldig og organisert – med utspring i politiske, etniske og sekteriske konflikter. I tillegg kan sivile bli rammet av voldshandlinger som har kobling til Pakistans forhold til omverdenen; alliansen med USA og kampen mot terror, orienteringen mot Kina, konflikten om Kashmir og Pakistans aspirasjoner om å kontrollere regjeringen i Kabul.

I det siste tiåret er det først og fremst utviklingen av det pakistanske Taliban, Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP), i stammeområdene i det nordvestlige Pakistan som har

² For korte oversikter over begrepsavklaring, definisjoner og metoder i de fire mest sentrale kildene, se CRSS 2018, s. 5–7; FRC 2018, s. 1–2; PICSS 2018, s. 2–10; PIPS 2015, s. 2–6; PIPS 2017, s. 5–11. Innenfor rammen av dette notatet drøftes ikke problemer knyttet til divergens i definisjoner hos de mest sentrale kildene.

representert den største sikkerhetstrusselen, både for sivile og for pakistanske myndigheter.

Etter at Pakistan Muslim League-Nawaz vant valget 2013 og Nawaz Sharif ble statsminister, ble det innledet forhandlinger med TTP i 2014. Disse kollapset fullstendig etter at nær 40 personer ble drept i et angrep på Mohammad Ali Jinnah Airport i Karachi i juni 2014 (Hassan 2014).

Bare noen dager etterpå, den 15. juni 2014, lanserte pakistanske sikkerhetsstyrker en offensiv, Zarb-e-Azb, mot «utenlandske og lokale terrorister». Offensiven var spesielt rettet mot Nord-Waziristan, hvor flere opprørsgrupperinger lenge hadde hatt baser (Sherazi 2014). Den militære offensiven fikk imidlertid et avgjørende momentum først fra desember 2014, etter at TTP angrep en barneskole i Peshawar. Over 140 ble drept, hvorav 132 var mindreårige, hovedsakelig barn av ansatte i hæren (Saifi & Botelho 2014). Dette var den inntil da mest omfattende terrorhandlingen noensinne i Pakistan. En nasjonal handlingsplan mot terrorisme (National Action Plan) ble introdusert nokså umiddelbart etter angrepet, den militære offensiven Zarb-e-Azb ble intensivert og ytterligere en operasjonen, Radd-ul-Fasaad³, ble iverksatt i februar 2017 (Dawn 2017a). I likhet med PIPS (PIPS 2018, s. 21), antydte flere av Landinfos samtalepartnere i Islamabad i november 2017 (blant andre C. Almeida og representanter for to store internasjonale organisasjoner a og b), at det først og fremst er de omfattende militære operasjonene etter desember 2014 som har innskrenket opprørsgruppene slagstyrke og handlingsrom.

Både hærens operasjoner i FATA, Rangers⁴-ledede aksjoner i Karachi, Frontier Constabulary (FC)⁵ sitt angrep i Balochistan og Counter Terrorism Department (CTD)⁶ sine etterretningsoperasjoner i Punjab og KP, har redusert omfanget av terroraksjoner (PIPS 2018, s. 9). Cyril Almeida mener at sikkerhetsstyrkenes operasjoner etter 2014 har gjort Pakistan mer stabilt. (samtale i Roma, mai 2017). PIPS trekker linjer tilbake til 2009 og påpeker

With the only exception of the year 2013 – when the number of terrorist attacks took an upward turn mainly due to an increased incidence of sectarian-related attacks in the country as well as a significant surge in terror acts in Karachi, a gradual decrease in the number of terrorist attacks and consequent fatalities in Pakistan can be visibly seen since 2009, or post-Swat military operation (PIPS 2018, s. 21).

I 2015 ble Pakistan rangert som nummer fire blant land som rammes av terror (IEP u.å.a, s. 10), med omtrent samme score som Afghanistan. I lys av at terrorangrepene i 2015 ble redusert med nær 50% sammenliknet med det foregående året, gir det en klar indikasjon på – relativt sett – Pakistans sikkerhetsproblemer. Antallet terrorhandlinger ble også redusert i 2016; med nær 30 % (PIPS 2017, s. 11). Tendensen holdt seg også i 2017, da antallet terrorhandlinger ble ytterligere redusert med 17 %, sammenliknet

³ Samarbeid mellom alle sikkerhetsmyndigheter med sikte på å avvæpne og eliminere terroristceller over hele landet.

⁴ Pakistan Rangers er en såkalt «paramilitary law enforcement organisation», med oppgaver knyttet til blant annet grensebevoktning.

⁵ The Frontier Constabulary er en paramilitær organisasjon med politioppgaver.

⁶ Counter Terrorism Department er en politienhet med ansvar for beskyttelse mot terror.

med 2016 (PIPS 2018, s. 17–20). Den utviklingen PIPS beskriver, stadfestes av PICSS:

A further reduction in militant attacks was observed in 2017 as 420 militant attacks were reported as compared to 513 militant attacks in 2016 (PICSS 2018).

Pakistan har også falt på indeksen til Institute for Economics and Peace (IEP). I 2017 ble Pakistan rangert som nummer fem blant terrorrammede land (IEP u.å.b, s. 10), men denne gang med – sammenliknet med 2015 – markant lavere score enn Afghanistan. Utviklingen i perioden fra 2014 til 2017 når det gjelder øvrig konfliktrelatert vold,⁷ har gått i samme retning som utviklingen i omfanget av terrorhandlinger og omkostninger ved slike.

I henhold til PIPS (2018, s. 18) ble det gjennomført 370 terroraksjoner i 2017. Aksjonene krevde 815 liv; 10 % færre enn i 2016. PICSS (2018, s. 11) operer med 420 militante angrep i 2017, en reduksjon fra 513 i 2016. 912 personer ble drept i angrepene i 2017. PICSS' tallmateriale indikerer tilsvarende tendens som tall fra PIPS, SATP (2018b) og CRSS (2018, s. 10–15). PICSS omtaler imidlertid forbedringen i sikkerhetssituasjonen fra 2016 til 2017 som «insignificant» (PICSS 2018, s. 10–15). I henhold til PIPS sto TTP eller fraksjonene Jamaat-ul-Ahrar, Lashkar-e-Islam og andre Taliban-grupper fra FATA og KP bak størstedelen av den konfliktrelaterte volden.

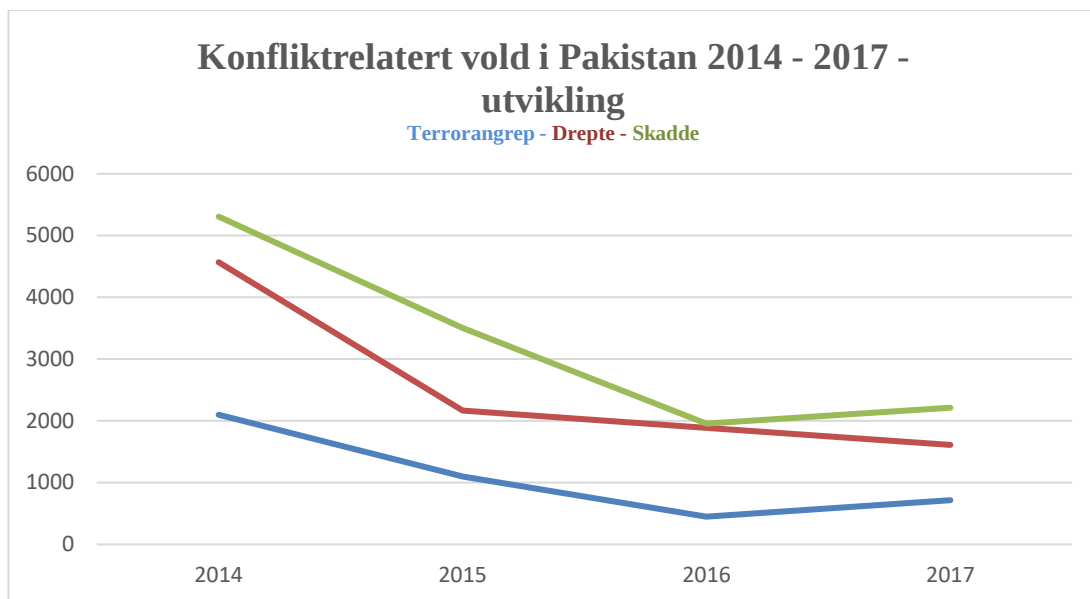
Ifølge PIPS var nær 570 av de 815 drepte i terroraksjoner i 2017 sivile. I omkring 45 % av tilfellene var målet militære styrker, politimyndigheter eller andre representanter for lov- og ordensmyndigheter. Omkring 25 % av angrepene var rettet mot sivile mål; først og fremst offentlig ansatte, politiske ledere/partimedlemmer, såkalte Tribal Elders, journalister eller andre representanter for media (2018, s. 17–18). PICSS' tall viser tilsvarende trend; ifølge instituttet ble 585 sivile drept i militante angrep i hele Pakistan i 2017:

Among the deaths resultant from militant attacks, 64 percent were civilians while 25 percent were security forces personnel and 11 percent militants. While among the injured, 84 percent were civilians, 14 percent security forces personnel and two percent militants. This suggested that while civilians remained the worst sufferers, security forces were also specifically targeted (PICSS 2018, s. 13).

I de siste tre årene er Balochistan den provinsen som har vært hardest rammet av terrorangrep, både hva gjelder antall angrep, drepte og skadde, mens FATA har vært nest mest utsatt. Tabellen nedenfor indikerer utviklingen samlet for Pakistan i perioden fra 2014 og frem til 2017, en utvikling som ikke er vesentlig endret i perioden fra januar 2017 til april 2018:

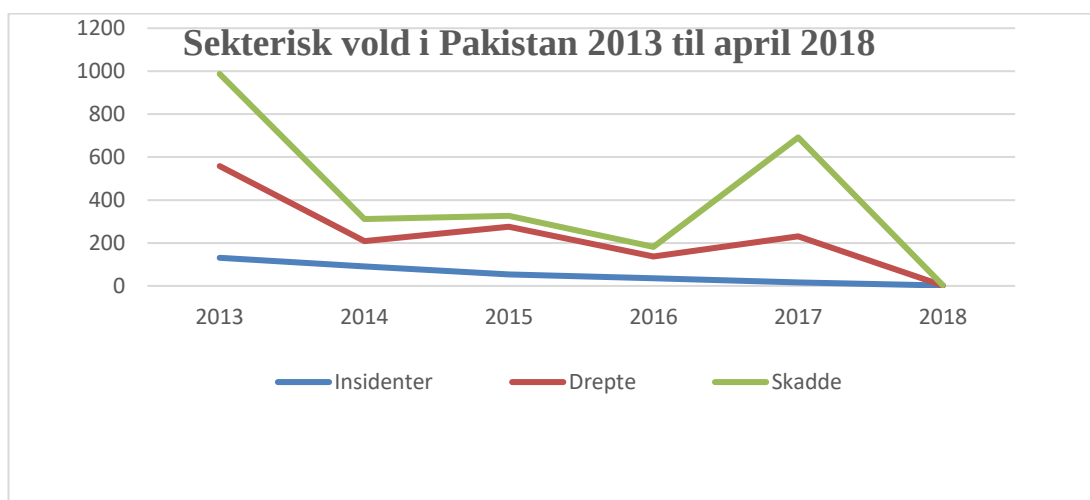
⁷ Øvrig konfliktrelatert vold – foruten terrorangrep – inkluderer i denne sammenhengen:

Political and ethnic, Violence Clashes & encounters between security forces & militants, Inter-tribal clashes/attacks, Border clashes/attacks, Operational attacks by security forces, Drone attacks, Sectarian clashes, Inter-militant clashes/attacks, Clashes between security forces & criminal gangs, Communal/faith-based violence, Mob violence (PIPS 2018, s. 20).

(Tall hentet fra PIPS 2018)

CRSS indikerer i hvilket omfang personer fra enkelte grupper sivile ofre i Pakistan, rammes av terrorisme. Følgende grupper ble rammet slik (hele Pakistan) i hhv. 2016 og 2017: akademikere 35 og 19, leger 7 og 6, jurister 60 og en, sosialarbeidere 0 og en, journalister fem og fire, forretningsmenn 12 og 26, arbeidere/kontorpersonell/sjåfører 47 og 64, religiøse aktivister 12 og 34. Ingen informasjon tilsier at andre spesifiserte grupper rammes i KP enn det øvrige Pakistan. i KP (CRSS 2018, s. 16–24).

(Basert på tall fra SATP)

Om en ser på utviklingen av registrert sekterisk voldsutøvelse⁸ i Pakistan, er denne redusert i perioden fra 2013 til april 2018. Tabellen nedenfor, som er utarbeidet av Landinfo på bakgrunn tallmateriale fra SATP, illustrerer utviklingen. Av 34 sekteriske

⁸ Sekterisk vold – vold/terrorangrep mot representanter for religiøse grupper. I Pakistan inkluderer sekterisk vold regelrette trefninger mellom militante shia- og sunnigrupper, men også mellom sunnigrupper, for eksempel barelvi og deobandi.

angrep, var 29 angrep rettet mot «members of Shia and Sunni Communities/groups, respectively» (PIPS 2017, s. 16).

3. FATA OG KP

Aksjonen mot barneskolen i Peshawar (jf. s. 8) representerer i flere henseende et veiskille i pakistanske myndigheters kampanje mot terror. Etter desember 2014 er det brukt betydelige ressurser for å bekjempe TTP og andre opprørsgrupper militært, og i 2017 ble operasjonskapasiteten til den per 2017 mest betydelige TTP-fraksjonen, Jamaat-ul-Ahrar, betydelig redusert, og «the group faced serious rifts among its ranks and files» (PICSS 2018, s. 45). Saifullah Mehsud fra FRC (samtale Islamabad, november 2017) pekte samtidig på at sikkerhetsstyrkens innsatser hadde vært og fremdeles er, preget av myndighetens relasjon til afghansk Taliban, Haquani-nettverket og enkelte fraksjoner innen TTP. Disse grupperingene, som blant annet ikke har et utelukkende negativt forhold til den pakistanske stat, og ofte aksjonerer mot afghanske myndigheter, blir ikke bekjempet i samme grad som TTP, al-Qaida, Islamic Movement of Uzbekistan (IMU), IS og andre.

En vesentlig del av den militære innsatsen har vært, og er fremdeles, lokalisert til KP og FATA. Både Cyril Almeida, Safdar Hussain fra PIPS og Saifullah Mehsud fra FRC (samtaler i Islamabad, november 2017) mener at verken TTP eller noen av de andre militante gruppene i dag er stabilt etablert i noe område i FATA eller KP. Den mest aktive og slagkraftige fraksjonen med utspring i TTP per 2017 er Jamaat-ul-Ahrar, som opererer fra Nangarhar i Afghanistan. På samme måte som pakistansk etterretning, Inter-Services Intelligence (ISI), har forbindelser til afghansk Taliban, tyder mye på at både afghansk etterretning (National Directorate of Security) og indisk etterretning (Research and Analysis Wing), støtter pakistanske Taliban-grupper. Jamaat-ul-Ahrar har aksjonert i nordlige deler av Khyber, Bajaur, Mohmand, Kurram, Nord-Waziristan og Peshawar. I henhold til PICSS har gruppen sovende celler i Karachi, Lahore og Quetta, og «organizational bodies» i nær alle pashtun-distriktene i KP, Sindh, Punjab og Balochistan (PICSS 2018, s. 47).

Myndighetenes sikkerhetsstyrker har militær kontroll i nordvestområdene. Hærens tilstedeværelse er markant, og Cyril Almeida (møte november 2017) antyder at det fremdeles befinner seg over 200 000 soldater i FATA/KP. Samtidig er det åpenbart at en rekke grupperinger fremdeles er operative, men det kan være vanskelig å identifisere hvilke grupper, og hva de ulike gruppene egentlig representerer av mannskap og slagstyrke. Dette gjelder også internasjonale grupperinger som al-Qaida og Den islamske staten (IS).

Til tross for massiv militær tilstedeværelse i KP og FATA har altså en rekke grupperinger kapasitet til å gjennomføre mange, og i flere tilfelle omfattende, terrorangrep i områdene. Dette gjelder i særlig grad TTP og TTP-fraksjoner som Jamaat-ul-Ahrar og Lashkar-e-Islam, men også Lashkar-e-Jhangvi-nettverket, IS, al-Qaida-tilknyttede grupper har kapasitet til å gjennomføre terrorangrep. Det er disse grupperingene som har stått bak majoriteten av slike angrep i KP og FATA etter 2015.

De militante gruppene som har hatt sine «stronghold» i FATA utfører en rekke angrep som fremstår som samarbeidsprosjekter. Dette er ikke aksjoner som kan føres tilbake

til én konkret organisasjon, men til enkeltpersoner som samarbeider temporært på grunnlag av felles interesser i opposisjon til pakistanske og/eller internasjonale myndigheter. Etter aksjonene dukker det enkelte ganger opp nye organisasjonsnavn som påtar seg ansvaret for angrepene. Bak enkelte av organisasjonene (les: organisasjonsnavnene) står i realiteten ofte ikke annet enn noen få personer som har gjennomført en konkret aksjon på et gitt tidspunkt. Ifølge C. Almeida er samarbeidet om slike aksjoner normalt verken tuftet på religiøst eller politisk fellesskap (møte november 2017).

3.1 THE FEDERALLY ADMINISTERED TRIBAL AREAS (FATA)

Data fra flere sentrale kilder indikerer at FATA var et av de områdene som hyppigst ble rammet av politisk motivert vold og terror i 2017 (CRSS 2018, s. 9; PICSS 2018, s. 13-35; SATP u.å.a; SATP u.å.d; SATP u.å.f). Tallmateriale fra PIPS viser at FATA, er det nest mest terrorutsatte området i Pakistan (etter Balochistan), både hva gjelder antall angrep, antall drepte og skadde (PIPS 2018, s. 37–45).

Det foreligger rapporter om terrorangrep fra alle distriktene i FATA, og totalt ble 253 personer drept og 491 skadd i 83 angrep i løpet av 2017. De mest alvorlige og omfattende fant sted i Kurram, hvor 154 ble drept og 341 skadd i terrorrelatert vold i 2017 (PIPS 2018, s. 19). TTP/Jamaat-ul-Ahrar og Lashkar-e-Jhangvi (LeJ)/LeJ-al-Alami sto bak angrepene.

Voldsnivået og antallet sikkerhetsrelaterte hendelser har vært stabilt høyt i de åtte-ti siste årene, hovedsakelig som en følge av TTPs operasjoner på den ene side, og myndighetenes tiltak mot TTP og andre militante grupperinger på den andre. International Crisis Group beskrev situasjonen slik i 2009:

FATA residents are the principal victims of an ongoing cycle of violence that has produced few counter-insurgency successes. Almost one third of FATA's approximately 3.5 million-strong population has been displaced by conflict (ICG 2009, s. 8).

Landinfo rapporterte i 2013 at omfanget av konfliktrelatert vold var høyt, men at det var «reduisert sammenlignet med tall fra 2008 og 2009» (Landinfo 2013). Likeledes mente PIPS i 2013 at sikkerhetsstyrkenes offensiver hadde bidratt til å innskrenke de militante gruppenes aktivitet, og pekte på at angrepene i Swat og Sør-Waziristan var redusert med 24 % (PIPS 2013, s. 5).

Reduksjonen av sivile tap i tilknytning til konfliktrelatert vold fra 2008/09 til 2013, synes å ha fortsatt også etter 2013 og frem til 2017, da det ble registrert en økning i sivile tap sammenliknet med det foregående året. PIPS gir uttrykk for at:

The trend of declining civilian fatalities established since 2013 has been reversed in 2017, when selective attacks on peace committee members and civilians increased sharply, with fatalities witnessing an over two-fold jump. According to partial data compiled by the South Asia Terrorism Portal (SATP) at least 170 civilian fatalities, including 12 peace committee members, were recorded in 2017, as against 76 such fatalities, including nine peace committee members, in 2016 (SATP, u.å.k).

Både C. Almeida og Safdar Hussain (møter, november 2017) bekreftet at det hadde vært færre terrorangrep i 2017, men en økning i sivile tap sammenliknet med 2016. Tilsvarende beskriver PICSS utviklingen slik:

Thus, there has been almost 14 percent reduction in number of militant attacks but the number of fatalities has witnessed a 77 percent increase while number of injured jump up by 152 percent when compared with year 2016 (PICSS 2018, s. 29).

Det er først og fremst tre omfattende angrep i Kurram-distriktet som bidro til den negative utviklingen i sivile tap i 2017. Tapstallene fra Kurram representerer nær 50 % av det totale antallet drept og skadet i løpet av året. I henhold til CRSS sank de totale tapstallene i FATA fra 2016 til 2017, fra 495 til 436 (CRSS 2018, s. 12).

De tre største angrepene fant alle sted i første halvår av 2017, alle i Parachinar («hovedstaden» i Kurram). I forbindelse med det største i juni, ble nær 70 personer drept og over 200 skadet. Angrepet skjedde like før Id i Turi Bazaar. Markedet var svært travelt og folksomt fordi mange var ute for å handle inn til mat til Id-feiringen. Likeledes ble 25 drept og nær 90 skadd ved en aksjon mot et annet stort grønnsaksmarked, Sabzi Mandi. I det tredje store terroranslaget ble minst 24 personer drept og 100 skadet i et selvmordsangrep. Dette angrepet var også rettet mot et marked. Totalt ble nærmere 140 personer drept i terror i Parachinar i løpet av 2017 (Dawn 2017b).

SATP har samlet informasjon om tapstall i Pakistan i de siste 12 år, fordelt på tre kategorier ofre: medlemmer av sikkerhetsstyrkene, terrorister og sivile. Tallene i tabellen nedenfor illustrerer den overordnede utviklingen i FATA i perioden fra 2006 til medio januar 2018 (SATP u.å.a):

Fatalities in FATA: 2006-2018				
Years	Civilians	SFs	Terrorists	Total
2006	109	144	337	590
2007	424	243	1014	1681
2008	1116	242	1709	3067
2009	636	350	4252	5238
2010	540	262	4519	5321
2011	488	233	2313	3034
2012	549	306	2046	2901
2013	319	198	1199	1716
2014	159	194	2510	2863
2015	134	106	1642	1882
2016	76	39	315	430
2017	170	54	167	391
2018	1	1	0	2
Total*	4721	2372	22023	29116

Source: SATP, *Data till January 14, 2018

Om en ser på den generelle utviklingen de siste 10 år i FATA, synes trenden å være en betydelig årvisst reduksjon i omfanget av konfliktrelatert vold og færre tap, både hva gjelder sivile, sikkerhetsstyrker og terrorister. Tallene reflekterer det bildet som ble tegnet av C. Almeida, Safdar Hussain og to store internasjonale organisasjoner i samtaler i Islamabad høsten 2017. Hærens offensiver og operasjoner i FATA har vært vellykkede, i den forstand at omfanget av konfliktrelatert vold har blitt mye mindre, og tapstall og skader er betydelig redusert. Samtidig er opprørsgruppene aksjoner og hæren anti-terrorvirksomhet fremdeles belastende for hele befolkningen; først og fremst ved at uskyldige sivile blir drept i konfrontasjonene. I hele FATA står de sivile mellom sikkerhetsstyrkene og ulike opprørsgrupper, og majoriteten har antakelig lite sympati med noen av partene. Landinfo mener at det er godt belegg for å påstå at sikkerhetssituasjonen for sivile, til tross for økningen i sivile tap i 2017, har blitt markant bedre sammenliknet med hvordan den var for få år tilbake. I denne sammenhengen er definisjonen av sivile vid, og det er viktig å understreke at noen

grupper sivile i enkelte områder er mer utsatt enn andre, hovedsakelig fordi de assosieres med myndighetene, blant annet akademikere, byråkrater, leger, lokale religiøse ledere, lærere, jurister, stammeledere og journalister. Flere kilder operer med store andeler sivile tapstall, for eksempel CRSS, og disse tallene inkluderer ofte tap i tilknytning til målrettede aksjoner mot personer i gruppene nevnt ovenfor (CRSS 2018, s. 16–23).

3.1.1 Kurram

(Foto: Haider 2015)

I Upper Kurram, nord i Kurram-distriktet, utgjør pashtunske shia-muslimer majoritetsbefolkningen. Den øvrige befolkningen i distriktet er i all hovedsak sunnier. Distriktet er grøderikt sammenliknet med de fleste andre distrikter i området, og Kurram har rennømmé for gode jordbruksprodukter.

Alle dataene Landinfo har gjennomgått, indikerer at Kurram er det område i FATA hvor militante i 2017 har vært i stand til å iverksette de mest alvorlige aksjonene, de fleste ved plasserte eksplosiver og IEDer. Antallet angrep viser en nedadgående tendens over de siste årene, men i 2017 var konsekvensene i form av drepte og skadde store (jf. s. 11).

I november 2013 rapporterte Landinfo:

Det er rapportert om omfattende sekterisk vold mot shiaene i Khurram. Ifølge en internasjonal organisasjon (samtale i Pakistan november 2012) har Khurram-shiaenes bevegelsesfrihet periodevis vært sterkt begrenset de siste fire, fem årene. Befolkningen i distrikthovedstaden Parachinar, hovedsaklig shiaer, er tidvis helt avskåret fra Peshawar og kan heller ikke reise gjennom de sydlige områdene i distriktet fordi militante sunnigrupper ikke tillater shiaene å bruke veiene (Landinfo 2013, s. 15).

Kurram er, ved siden av Quetta og D.I. Khan, det området i Pakistan som hyppigst og mest omfattende har vært rammet av sekterisk vold. 80 % av den sekteriske volden som ble registrert i 2017, fant sted i disse områdene (PIPS 2018, s. 23). Utviklingen har gått i samme retning som i det øvrige Pakistan (SATP 2018a). SATP registrerte ingen hendelser som organisasjonen definerer som sekterisk vold i 2016 (SATP u.å.c).

PIPS registrerte seks terrorangrep i Kurram i 2016, mens organisasjonen registrerte 11 angrep i 2017 (PIPS 2018, s. 37). Disse inkluderer tre store sekteriske angrep som ble registrert i første halvår (jf. s. 12). I 2017 representerer to av de tre hendelsene all sekterisk vold som SATP registrerte i FATA; angrepene mot henholdsvis Turi Bazar og Noor Marked. Disse angrepene var imidlertid svært omfattende (SATP u.å.d). Det

tredje angrepet mot Sabzi Mandi i Parachinar i januar 2017, hvor 25 drept, ble ikke definert som sekterisk av SATP. Per medio april 2018 har SATP ikke registrert sekterisk vold i Kurram (SATP u.å.e).

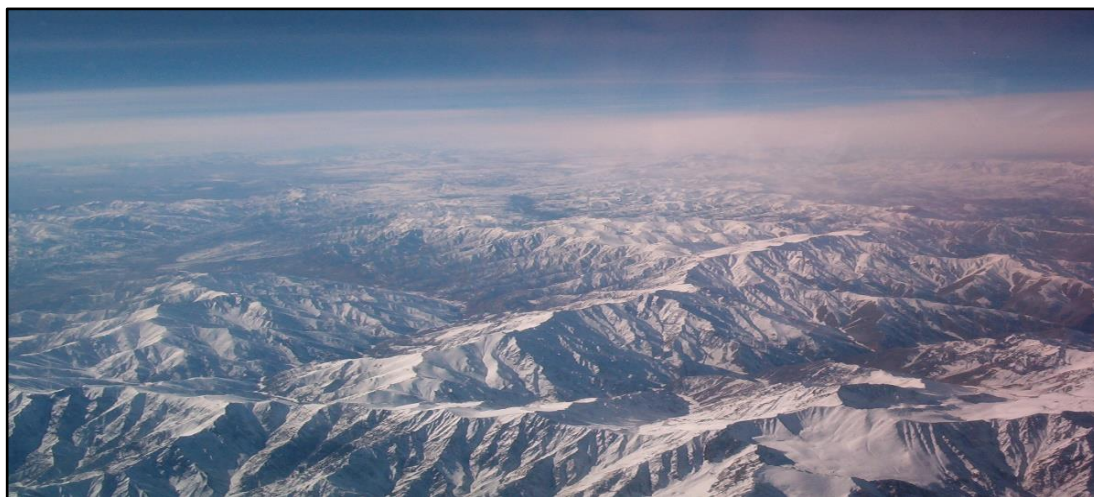
Sekterisk vold i Kurram har også et element av tradisjonell, lokal konflikt mellom Turi-stammen, som er sunnier, og Bangash-stammen, som er shiaer. Spenningen mellom disse representerer et potensiale for mer sekterisk vold i dette distriktet.

PICSS registrerte 15 angrep fra militante grupper i Kurram i 2017 og hele 166 drepte, hvorav 156 omtales som sivile (PICSS 2018, s. 32). I henhold til CRSS, økte de totale tapstallene i distriktet med over 600 % fra 2016 til 2017, fra 27 til 191 (CRSS 2018, s. 12).

Det er nok fremdeles TTP, eller grupper med tilknytning til TTP, som står bak den sekteriske volden i FATA (Khan Mahsud 2013), og Kurram er neppe noe unntak. TTP-fraksjonen Shehryar Mehsud, sammen med Jamaat-ul-Ahrar og Lashkar-e-Jhangvi (al-Alami) har tatt på seg ansvaret for de to første aksjonene (Mohanty 2017). Det reduserte antallet angrep er, etter Landinfos skjønn, et uttrykk for at TTPs og andre militante gruppers muligheter for å operere i FATA, inkludert Kurram, er betydelig svekket. Angrepsprofilen i Kurram synes å være relativt identisk med profilen i Pakistan som sådan; blant annet er representanter for offentlig forvaltning, religiøse notabiliteter, lærere, aktører innenfor justisforvaltning, tribal elders og politikere mål for volden.

Landinfo mener at informasjonen som foreligger om konfliktrelatert og sekterisk vold i Kurram tilsier at sivile først og fremst eksponeres for slik vold om de befinner seg på uriktig sted til uriktig tid. Risikoen for å bli eksponert er relativt sett størst i Parachinar, og større for shiaer enn sunnier.

3.1.2 Sør-Waziristan

(Foto: Geir-Aage Neerbye)

Sør-Waziristan er det sørligste og største distriktet i FATA, og preget av store, utilgjengelige fjellområder.

I 2009 hadde TTP i perioder tilnærmet full kontroll i Sør-Waziristan, de organiserte skattlegging og forvaltet justis. Sikkerhetstyrkene hadde avtaler med lokale kommandanter som ga legitimitet til og styrket de militante gruppene, på bekostning av tradisjonelle stammestrukturer (Khan Mahsud 2013, s. 190). Høsten 2009 iverksatte

hæren aksjoner i distriktet. Mange ble fordrevet og tok opphold i flyktningleirer i KP, mens andre dro til Karachi eller til Afghanistan. Før 2014 hadde myndighetene i realiteten kun kontroll over veiene og de urbane senterne (Khan Mahsud 2013). Befolkningen fra det Ahmedzai-kontrollerte området har imidlertid – sammenliknet med sivile i alle de andre distriktene i FATA – i liten grad blitt internt fordrevet i forbindelse med de intensiverte anti-terroraksjonene etter 2014 (samtale internasjonal organisasjon, Islamabad, november 2017).

Saifullah Mehsud (samtale, november 2017) fremhever at distriktet er dominert av to stammer; det sørlige og sentrale området kontrolleres av Ahmedzai Wazir, og det nordlige kontrolleres av Mehsud, den største stammen i Waziristan. De pakistanske myndighetene har ulik relasjon til de to stammene. Mehsud-stammen har utgjort kjernen i TTP, den største sikkerhetsmessige utfordring i Pakistan de siste ti år. Statens forbindelse til Ahmedzai-stammen derimot, har ifølge Saifullah Mehsud alltid vært god, og er det fremdeles. Det Ahmedzai-kontrollerte området har derfor i liten grad har vært påvirket av sikkerhetsstyrkenes aksjoner etter 2014. Her har Talibans tilstedeværelse alltid vært akseptert av «the local elders», ifølge Saifullah Mehsud. Han hevder at i disse områdene blir sivilbefolkningen skattlagt, og det er restriksjoner på «uislamsk» aktivitet.

Saifullah Mehsud peker på at den avdøde Mullah Nazirs gruppe, nå ledet av Salahuddin Ayubi, hele tiden har «styrt» den Ahmedzai-dominerte delen av Sør-Waziristan med myndighetens velsignelse og i samarbeid med de tradisjonelle styringsorganene. Ifølge Mehsud må folk forholde seg til den lokale fredskomiteen, som består av lokale eldre og Taliban. At sikkerhetsstyrkene i liten grad har grepet inn her, må ses i sammenheng med at Salahuddin Ayubis gruppe ikke, som TTP, ser Pakistan som sin primære fiende (Khan Mahsud 2013). Saifullah Mehsud mener at rapporter i pressen om at Taliban først har reetablert seg i Sør-Waziristan nylig, er uriktige (The Express Tribune 2017).

Til tross for at den Ahmedzai-kontrollerte delen av Sør-Waziristan i liten grad har vært berørt av hærens operasjoner i de seneste årene, registreres relativt jevnlig terroraksjoner i distriktet (PIPS 2017, s. 29; PIPS 2018, s. 37). I løpet av 2017 ble 23 personer registrert drept i ni terroraksjoner i Sør-Waziristan; tre færre enn det foregående året.

Nær alle aksjonene i Sør-Waziristan synes å være utført av TTP-fraksjoner (PIPS 2018, s. 37). Majoriteten av angrepene (seks) var rettet mot myndighetens sikkerhetspersonell, mens to var rettet mot «pro-government tribesmen and tribal elders» (PIPS 2018, s. 41). Ett av angrepene i 2017 hadde et sivil mål; syv barn ble drept da en bombe utformet som en leke, detonerte (AFP 2017).

3.1.3 Nord-Waziristan

Nord-Waziristan har i mange henseende vært episenteret for opprørsaktivitet, både i Afghanistan og i Pakistan, og distriktet har fungert som trygg havn for militante, eksempelvis etter at Taliban-regimet i Kabul falt i 2001.

En rekke militante grupperinger har kunnet operere og ha baser i distriktet, både grupper med lokalt utspring, Punjab-baserte og utenlandske militante organisasjoner (FRC 2013b). Det har foreligget lite informasjon om forholdet mellom de ulike militante grupperingene, da uavhengige observatører lenge ikke hadde tilgang til distriktet. Haqqani-nettverket, som har sterke bånd til pakistanske sikkerhetsstyrker og

militær etterretning (ISI), har operert herifra. Det at sikkerhetsstyrkene i mange år bare øvet et moderat militært press mot militante i Nord-Waziristan, må nok ses i lys av forbindelsene med nettverket (Gopal et al. 2013). I 2013 hadde pakistanske sikkerhetsstyrker aksjonert i alle distriktene i FATA, med unntak av Nord-Waziristan. Samtidig var nær $\frac{3}{4}$ av de amerikanske droneangrepene i perioder rettet mot distriktet (Gopal et al. 2013, s. 132). Det illustrerer Pakistans utydelighet og ambivalens i kampen mot terror.

Bare i første halvår av 2013 ble det registrert til sammen ti amerikanske droneangrep i Nord-Waziristan; 45 personer ble drept. (FRC 2013b). I 2016 ble det gjennomført ett droneangrep; mot TTP-kommandanten Maulana Noor Saeed i Datta Khel Tehsil (The Bureau of Investigative Journalism u.å.). I 2017 ble det gjennomført to droneangrep, ett mot Taliban-kommandanten Mulla Akhtar Muhammad i Gorweek i Datta Khel, og ett mot TTP-kommandanten Abdullah Kashmiri (PIPS 2018, s. 70–71).

FATA Research Centre mener at sikkerhetssituasjonen i Nord Waziristan har forbedret seg bemerkelsesverdig etter at offensiven Zarb-e-Azb ble initiert i distriktet i juni 2014. Det ble registrert en liten økning i antallet voldelige aksjoner fra 2016 til 2017, men tapene i form av drepte og skadde gikk signifikant ned. I henhold til FRC ble 175 ble drept i 2016, mens 48 ble drept i 2017 (FRC 2018, s. 8). 20 av de drepte i 2017 omtales av FRC som sivile.

I 2016 var Nord-Waziristan – sammen med Khyber – det området hvor sikkerhetsstyrkene gjennomførte de fleste av 24 såkalte Operational Strikes. De militære operasjonene Nord-Waziristan har nok redusert opprørernes operasjonelle kapasitet betydelig, og delvis paralisert organisasjonenes nettverk. Samtidig gjennomføres det jevnlig operasjoner i Khyber, både i Rajgal og Shawal, hvor TTP, Lashkar-e-Islam og Jamaat-ul Ahrar har «lommet».

PIPS registrerte åtte terrorangrep i 2016 hvor 11 personer mistet livet (PIPS 2017, s. 29). Tilsvarende tall for 2017 var åtte og 20, det vil si samme antall angrep, men en økning i antallet drepte (PIPS 2018, s. 37). Minst seks av de drept i 2017 var sivile; de ble drept da de var passasjerer i en minibuss som kjørte på en veibombe. Det er nærliggende å anta at TTP sto bak mange av angrepene. Ett av angrepene i 2016 ble rettet mot en skole. Ett barn ble drept og tre skadd da de åpnet skoleporten (The News 2016). Likeledes ble én drept og fire skadd i 2017, da en fjernkontrollert IED detonerte ved en privat skole i Dande Darpa Khel. I henhold til CRSS sank de totale tapstallene i distriktet med over 80 % fra 2016 til 2017; fra 189 til 29 (CRSS 2018, s. 12).

3.1.4 Bajaur

Bajaur, med store utilgjengelige fjellandskaper, er det nordligste og minste distriktet i FATA, og grenser til Kunar-provinsen i Afghanistan. En lokal journalist (samtale Islamabad, november 2012) beskrev Bajaur som det mest stabile av FATAs distrikter. FRC beskrev situasjonen i Bajaur som «comparatively peaceful» i en sikkerhetsrapport for andre kvartal 2013 (FRC 2013b, s. 8).

I 2016 ble det registrert 15 terrorangrep i Bajaur (PIPS 2017, s. 28). Totalt ni personer ble drept i disse angrepene. Det var kun i Khyber og i Mohmand at det ble registrert flere terrorangrep i 2016. Flere av angrepene var rettet direkte mot sikkerhetsstyrker eller representanter for ordensmyndigheter, i tillegg til at de «targeted members of peace committees and anti-militant lashkars – usually known as pro-government tribesmen or elders» (PIPS 2017, s. 29). Det er ikke noe som indikerer at angrepene i

Bajaur hadde en annen profil i 2016 enn i det øvrige FATA: «Personnel and check-posts of security forces and law enforcement agencies were prime targets for militants in KP and FATA during 2016» (PIPS 2017, s. 29). Det ble ikke registrert angrep på sivile i Bajaur i 2016. SATP meldte om én bombeeksplosjon på et marked, Kamar Sar Bazaar i Loi Mamond, i juni, men ingen ble drept, ifølge organisasjonen (SATP u.å.l).

PICSS registrerte 14 angrep fra militante i Bajaur i 2017 og hele 36 drepte, hvorav 6 omtales som sivile (PICSS 2018, s. 32).

I motsetning til PIPS rapporterer FRC om en økning i voldelige hendelser og tap i 2017, sammenliknet med 2016. FRC registrerte 52 voldelige aksjoner i Bajaur i 2017. Ifølge organisasjonen ble 31 personer drept i tilknytning til disse voldshandlingene (FRC 2018, s. 5). I 2017 registrerte PIPS 13 terrorangrep som drepte 13 personer.

Landinfo kan ikke se at PIPS eller noen av de øvrige sentrale kildene (jf. s. 5–6) rapporterer om forhold som indikerer at angrepsprofilen i Bajaur i 2017 var forskjellig fra tilsvarende i 2016 (PIPS 2018, s. 37–45).

Det ble også registrert tre grensetrefninger i distriktet i 2016 (PIPS 2017, s. 84) og to i 2017 (PIPS 2018, s. 72). Pakistanske sikkerhetsmyndigheter ser Bajaur-Kunargrensen som problematisk, og i 2017 ble det igangsatt «fencing» av grensen. Den kjennskap Landinfo har til aksjoner knyttet til grensen til Afghanistan tilsier at disse i liten grad berører sivile.

3.1.5 Mohmand

(Foto: Alam Girkhan 2013)

Myndighetene presenterer Mohmand slik: «Mohmand Agency is an area of rugged mountains with barren slopes. Most of the area is mountainous, with brown rocky mountains and little vegetation» (FATA u.å.).

Tidligere har opprørere hatt godt fotfeste i Mohmand. I de senere årene, i likhet med store deler av det øvrige FATA, har sikkerhetsstyrkene gjennomført aksjoner i Mohmand. PIPS registrerte 15 terrorangrep i distriktet i løpet av 2017 (PIPS 2018, s. 37). Profilen på angrepene divergerer ikke fra mønsteret som preger hele FATA; majoriteten av angrepene er rettet direkte mot sikkerhetsstyrkene, eller andre myndighetsmål og *tribal elders* (PIPS 2018, s. 40–41). 15 personer ble drept i disse aksjonene.

Registreringen i 2017 representerte en markant nedgang fra 2016, da det ble registrert 36 terrorangrep og nærmere 80 drepte.

PICSS registrerte 18 angrep fra militante i Mohmand i 2017 og hele 46 drepte, hvorav ni omtales som sivile (PICSS 2018, s. 32).

FRC rapporterer slik fra Mohmand i 2017:

Although Mohmand Agency disturbed during the year 2017, an incremental decline in violent incidents and resultant casualties was observed during the reporting year (FRC 2018).

FRC registrerte likeledes 40 % reduksjon i tapstall sammenliknet med 2016; 66 skal være drept og 55 skadet i voldelige hendelser i 2018. I henhold til CRSS sank de totale tapstallene i distriktet med over 30 % fra 2016 til 2017; fra 101 til 68 (CRSS 2018, s. 12).

Det ble registrert seks grensetrefninger i Mohmand i 2017 (PIPS 2018, s. 72). PICSS registrerte ti slike i Mohmand og Khyber til sammen (PICSS 2018, s. 30).

3.1.6 Orakzai

TTP har tidligere stått sterkt i Orakzai og både TNSM (Tehreek-e-Nafaz-e-Shariat-e-Mohammadi⁹) og TTM (Tehrik-i-Tulaba Movement) (CTC 2008) skal ha hatt baser i distriktet. Det har i perioder vært stor opprørsaktivitet i distriktet. Den største trusselen for befolkningen har vært risikoen for å komme i kryssild under trefninger mellom opprørere og myndighetenes sikkerhetsstyrker; over 200 ble drept i konfliktrelatert vold i første halvår i 2012 (FRC 2013a, 2013b).

Konfliktrelatert vold og skader er betydelig redusert sammenliknet med for få år tilbake. PIPS registrerte tre terrorangrep i 2016, hvor to personer ble drept og fire skadd (PIPS 2017, s. 29). Tilsvarende tall for 2017 representerer en økning, henholdsvis fem, fire og 17. TTP og lokale Taliban-grupper skal ha stått bak alle angrepene (PIPS 2018, s. 37).

PICSS registrerte fire angrep fra militante i Orakzai i 2017. Tre sivile ble drept og fire skadd (PICSS 2018, s. 32).

FRC poengterer på sin side at distriktet har vært «relatively peaceful during the past few years». FRC rapporterer at det ble registrert et oppsving i voldelige aksjoner og tapstall i 2017. Det ble rapportert om 14 angrep i 2017, noe som relativt sett representerte en økning på nærmere 370 %. Ifølge FRC ble 15 personer drept og 17 skadd; en økning på 540 % (FRC 2018).

Orakzai er blant distriktene hvor det er rapportert om droneangrep; ett angrep. Det er også registrert sekterisk vold, dog i markant mindre omfang enn i Kurram-distriktet (PIPS 2018, s. 24).

3.1.7 Khyber

Sikkerhetssituasjon i Khyber var i flere år svært ustabil, preget av trefninger mellom Lashkar-e-Islam og Ansar-ul-Islam, og mellom sikkerhetsstyrkene og opprørere. Konfliktrelatert vold medførte i perioder store tap, eksempelvis ble det i første halvår av 2013 registrert over 600 drepte; de fleste opprørere (FRC 2013a, 2013b).

⁹ En utbrytergruppe fra Jamaat-e-Islami som tidligere sto sterkt i Swat, grunnlagt av Sufi Mohammad i 1992.

I 2016 registrerte PIPS 19 terrorangrep i Khyber; 37 personer ble drept og 74 skadd i disse hendelsene (PIPS 2017, s. 29). I 2017 ble det registrert en økning i antall terrorangrep; totalt 24. Færre ble imidlertid drept og færre ble skadd, henholdsvis 24 og 19 personer (PIPS 2018, s. 37). Profilen for opprørernes mål fraviker ikke fra de øvrige distriktene i FATA, verken i 2016 eller i 2017. Majoriteten var rettet mot sikkerhetstyrkene. I tillegg var Khyber det distrikt med flest angrep mot myndighetslojale *local tribesmen* i 2017; fire angrep. Hele 11 personer ble drept i disse aksjonene, som mest sannsynlig ble utført av Lashkar-e-Islam og TTP-fraksjoner.

FRC har også registrert en økning av volden i Khyber i 2017 sammenliknet med i 2016, men betydelig kraftigere; fra 56 voldshendelser i 2016 til 105 i 2017. FRC fremholder videre at:

A similarly trend was also observed in the number of casualties index. Compared to 205 casualties (153 Killed and 52 Injured) in 2016, 287 casualties (177 killed and 52 injured) were reported during the year 2017, accounting for a significant increase of 40 percent in overall casualties (FRC 2018, s. 6).

FRC omtaler 20 av de drepte i 2017 av som sivile, mens 146 omtales som terrorister. Ifølge CRSS sank de totale tapstallene i distriktet med over 50 % fra 2016 til 2017; fra 151 til 74 (CRSS 2018, s. 12). Omfanget av aksjoner må, etter Landinfos mening, ses i sammenheng med at sikkerhetstyrkene ikke har tilsvarende kontroll på opprørere som i øvrige distrikt i FATA. Opprørere har fremdeles baser i enkelte av de svært utilgjengelige områdene i Khyber, eksempelvis i fjellområder langs Tirah-dalen.

3.2 KHYBER PAKHTUNKHWA (KP)

Også i KP har sikkerhetsstyrkenes operasjoner og tilstedeværelse i perioden etter 2014 endret situasjonen. Antall terroranslag ble nesten halvert fra 2016 til 2017, samtidig som det ble registrert enkelte omfattende, komplekse angrep mot myndighetsmål, blant annet i Charsadda, og Peshawar. PIPS peker på at «another significant feature of militancy in KP in 2017 was linked to targeted attacks on policemen» (PIPS 2018, s. 39).

Det foreligger rapporter om terrorangrep fra alle de 16 distriktene i KP i 2017, og i løpet av året ble totalt 140 personer drept og 227 personer skadd. 43 av de drepte kategoriseres som sivile (PIPS 2018, s. 40). Det ble registrert klart flest konfliktrelaterte voldshandlinger i Peshawar; 24 angrep som krevde 33 menneskeliv.

I det tidligere urolige Swat-distriktet ble det kun registrert ett angrep i 2017. De øvrige distriktene ble rammet slik (antall angrep i klamme): Bannu (6), Buner (1), Charsadda (7), D.I Khan (10), Hangu (2), Haripur (1), Karak (1), Kohat (4), Lakki Marwat (1), Lower Dir (4), Malakand (1), Peshawar (24), Swabi (3), Tank (3) og Upper Dir (2) (PIPS 2018, s. 39).

SATPs oversikt over tapstall i KP over tid fra 2005 til 2017 indikerer en, med noen unntak, tilsvarende utvikling som i FATA:

Fatalities in Khyber Pakhtunkhwa: 2005-2017				
Years	Civilians	SFs	Terrorists	Total
2005	2	0	2	4
2006	60	13	27	100
2007	393	221	372	986
2008	868	255	1078	2201
2009	1229	471	3797	5497
2010	607	96	509	1212
2011	511	331	364	1206
2012	363	98	195	656
2013	603	172	161	936
2014	406	108	103	617
2015	117	76	75	268
2016	123	50	40	213
2017	14	4	11	29
Total*	5296	1895	6734	1395

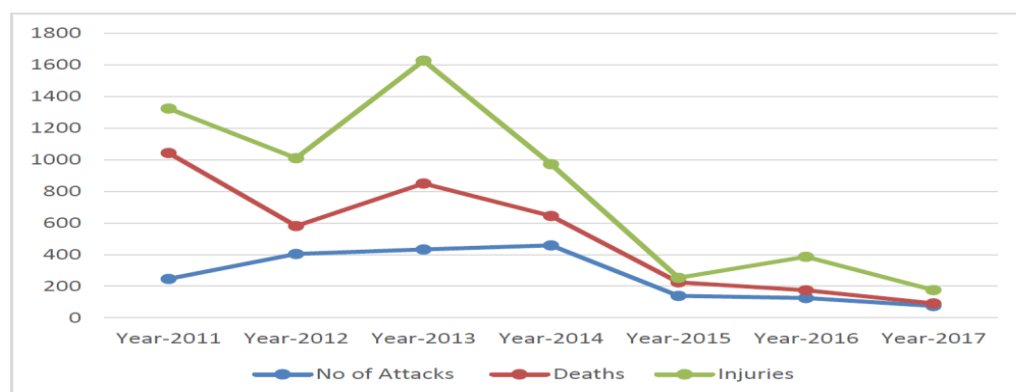
Source: SATP, *Data till February 26, 2017

(Kilde: SATP u.å.b)

SATP har registrert en reduksjon i sivile tap i provinsen for de siste ti år. Utviklingen sammenfattes slik:

The South Asia Terrorism Portal (SATP) database recorded the lowest ever fatalities in a decade in KP, at 213 – including 123 civilians [...] While the overall fatalities recorded a 20.52 per cent decrease in 2016 in comparison to the previous year, SF and terrorist/organised crime categories had seen a 34.21 and 46.66 per cent decline, respectively. However, reversing the trend, civilian fatalities registered a small rise of 5.12 per cent. KP recorded a peak of 5,497 fatalities in 2009 (SATP u.å.b).

PICSS registrerte ca. 40 % reduksjon i antallet angrep fra militante, nesten 50 % færre drepte og nærmere 55 % reduksjon i antallet skadde i KP i 2017, sammenliknet med 2016 (PICSS 2018, s. 33). PICSS illustrerer sin registreringer over angrep, skadde og drepte i KP i perioden 2011 til 2018 slik:

(Kilde: PICCS 2018)

I 2017 registrerte SATP de laveste dødstallene KP på ti år; 213 (123 sivile, 50 representanter for sikkerhetsstyrkene og 40 opprørere). Til sammenlikning ble det registrert nesten 5500 dødsfall i 2009.

Det var 17 store terrorangrep (tre eller flere drepte) som forårsaket 121 dødsfall i 2016, mot henholdsvis 19 angrep og 133 drepte i 2015.

Det ble registrert tre selvmordsangrep som resulterte i 21 dødsfall og 53 skadde i 2016, mot seks slike angrep i 2015 som resulterte i 63 dødsfall og 113 skadde. I 2017 registrerte PIPS syv selvmordsaksjoner. Antall bombeeksplosjoner ble redusert fra 40

til 32 fra 2015 til 2016, mens tapstallene ble redusert med syv i samme periode; fra 77 til 70 drepte (SATP u.å.b).

Det kom rapporter om konfliktrelatert vold til PIPS fra 20 av de 26 distriktene i provinsen i 2016. I Peshawar, provinshovedstaden, økte antallet bombeeksplosjoner med to fra 2015 til 2016; fra 11 til 13. 30 personer ble drept i slike aksjoner i 2015, mens 19 ble drept i 2016. Både i 2015 og i 2016 var det Peshawar som oftest ble rammet av terror-relatert vold. Antall sekteriske angrep i KP økte fra fem i 2015 til seks i 2016, men færre ble drept i sekterisk vold i provinsen i 2016 enn i 2015 (SATP u.å.b).

Tapstallene over inkluderer sivile, sikkerhetspersonell, og terrorister. Generelt kan en legge til grunn at det er – relativt sett – flest sivile som rammes av konfliktrelatert vold i KP. Ifølge PIPS var det 123 drepte i 2016 (PIPS 2017, s. 153). I KP er det selvmordsangrep og bombeeksplosjoner som tar flest liv. PIPS registrerte ca. 450 terrorangrep i KP i 2012. Om lag 30 % (140 angrep) fant sted i provinshovedstaden Peshawar. Flere distrikter ble registrert med flere enn 20 angrep i løpet av året 2012; Charsadda, Bannu, Nowshera, Swabi, Hangu, Mardan og Kohat (PIPS 2013, s. 14). Tilsvarende tall for 2017 er 71 angrep (PIPS 2018, s. 39); en nedgang fra 2016, da det ble registrert 127 angrep i KP. Relativt flere av angrepene i 2017 fant sted i Peshawar, 24 av 71, altså 34 %. Ingen distrikter utenom Peshawar er registrert med flere enn ti angrep i 2017. Kun Bannu (seks angrep), Charsadda (syv) og D.I. Khan (ti), er registrert med flere enn fem angrep. PIPS beskriver opprørernes kapasitet i 2017 slik:

The fact that the militants employed more shootouts or targeted killings in KP, compared to more use of IEDs in FATA as cited earlier, also indicates that enhanced search and surveillance operations in the province diminished militants' logistical capacities, which in turn also resulted in a considerable decrease in terrorist violence there (PIPS 2018, s. 38).

Sivile er ikke direkte mål for opprørsgruppenes aksjoner, men konfliktrelatert vold og humanitære forhold setter sivile i en sårbar situasjon. Ifølge CRSS' årlige sikkerhetsrapport for 2016 sank de totale tapstallene i KP fra 2016 til 2017; fra 357 til 192 (CRSS 2017, s. 9). Ingen informasjon tilsier at mønsteret for hvilke spesifikke grupper som rammes i KP skiller seg fra det vi finner i det øvrige Pakistan (jf. s. 10).

Korrupsjon, kriminalitet og illegitim maktutøvelse påvirker dagliglivet til store befolkningsgrupper i denne delen av landet. Siviles sikkerhet er i stor grad avhengig av lokale makteliter og eventuelle konflikter mellom disse. Det generelle kriminalitetsnivået er høyt.

3.2.1 Peshawar

Provinshovedstaden i KP, Peshawar, ligger i et strategisk viktig og sikkerhetsmessig ustabilt område nær Khyberpasset og grensen til Afghanistan (Durandlinjen). I 2017 registrerte PIPS ca. 50 % færre terrorist angrep i Peshawar enn i 2016, det vil si 24 angrep. 33 personer ble skadd og 105 ble drept (PIPS 2018, s. 39). Det representerer en reduksjon fra 52 skadde og 125 drepte i 2016.

I en periode (før november 2012) da byen var preget av betydelig mer konfliktrelatert vold enn i 2017, ble situasjonen i byen like fullt beskrevet som relativt stabil av flere av Landinfos samtalepartnerne (Landinfo 2013, s. 11). Med utgangspunkt i SATP-tall beskrev Landinfo situasjonen i Peshawar slik i 2013:

I 2011 registrerte SATP 120 angrep i byen, og i 2012 økte antallet noe, til 128 angrep. I desember 2012 gjennomførte opprørerne en kompleks aksjon mot flyplassen; om lag 10 personer mistet livet og 40 ble skadet. Bare en uke senere ble flere sivile drept og såret i et selvmordsangrep i et travelt markedsområde. Enkelte av aksjonene skjer på steder hvor det i hovedsak er uskyldige sivile som rammes; utelukkende fordi de oppholder seg på galt sted til feil tid (Landinfo 2013, s. 11).

I perioder i for fire, fem år siden, for eksempel fra januar til oktober 2013, ble det registrert nærmere 160 konfliktrelaterte voldsepisoder (selvmordsangrep, IEDer, målrettede drap), hvor nærmere 400 personer ble drept og 800 personer såret.

I 2016 registrerte PIPS 48 terrorangrep i Peshawar alene. Dette utgjorde nær en tredel av alle angrep i hele provinsen det året. 62 personer ble drept og 125 skadd i disse angrepene. Hele 29 av angrepene var rettet mot sikkerhetsstyrker og politi (*security/law enforcement agencies*) (PIPS 2017, s. 29). To typiske angrep beskrives slik:

Three FC personnel, including a senior officer, were gunned down in a targeted attack on their vehicle near Patang Chowk on Ring Road, Peshawar [...]

Three army personnel lost their lives in a gun attack in Garhi Sohbat Khan on the outskirts of the provincial capital, Peshawar Express Tribune reported that those killed were civilians but working for Pakistan Army (PIPS 2017, s. 30).

Ni av angrepene i 2016 (PIPS 2017, s. 27–33) beskrives som rettet mot sivile, ett mot politiske medarbeidere/ledere, ett mot den kristne minoriteteten og de resterende synes å være rettet mot offentlige tjenestemenn og statlige etater, utdanningsinstitusjoner, og regjeringsvennlige stammeledere og eldre. Det ble registrert ni mislykkede terrorforsøk i Peshawar i 2016. SATP på sin side registrerte 80 terror-hendelser, hvor 58 ble drept og 107 skadd i 2016 (SATP u.å.j).

TTP, Jamaat-ul-Ahrar, Lashkar-e-Islam og Lashkar-e-Jhangvi sto bak majoriteten av angrepene i KP, mens det som karakteriseres som «local Taliban» sto bak rundt 40 % av angrepene i 2016 (PIPS 2017, s. 69). Det er ikke noe som taler for at bildet var annerledes i Peshawar i 2017.

I 2016 registrerte PIPS tre sekteriske angrep i Peshawar. I henhold til PIPS (2017, s. 16, s. 49) var tre sekteriske angrep rettet mot shiaer, i hvilke 14 sivile ble skadd (s. 178). SATP registrerte seks sekteriske angrep, alle var rettet mot muslimske enkeltpersoner (religiøse ledere, lærere), foruten ett:

22 Shia persons were killed and another 50 were injured during a gun and bomb attack at an Imambargah in Phase-5 locality of Hayatabad area in Peshawar, the provincial capital of KP when suicide attackers and gunmen – dressed in police uniform – attacked worshippers offering Friday prayers (SATP u.å.h).

I 2017 registrerte SATP ett sekterisk angrep i Peshawar; tre shiaer «were gunned down» (SATP, u.å.i). Per 22. april var det ikke registrert noen sekteriske angrep i Peshawar i 2018 (SATP u.å.m).

Sikkerhetspersonell var mål for de aller fleste av angrepene, mens profilen for de øvrige mål (i tillegg til ett eller to angrep på dommer/advokater, jf. PIPS 2018, s. 44) er tilsvarende som i 2016. Landinfo kan heller ikke se at det foreligger informasjon om endringer i hvem som sto bak angrepene. Det ble registrert fem mislykkede terrorforsøk i Peshawar i 2017.

I 2016 registrerte SATP (SATP u.å.g) 13 bombeeksplosjoner som drepte 19 personer, og i 2017 syv eksplosjoner som drepte fem personer. Per 22. april hadde ikke SATP registrert bombedetonasjoner i Peshawar i 2018.

4. AVSLUTTENDE KOMMENTARER

4.1 MINDRE KONFLIKTRELATERT VOLD

Den mest alvorlige terroren og volden knyttet til konflikten mellom myndighetene og de ulike militante gruppene i FATA og KP er redusert etter 2014. I overkant av 150 angrep ble registrert i KP og FATA i 2017 – nær 80 færre enn i 2016. Representanter for myndighetenes sikkerhetsstyrker, andre myndigheter, medlemmer av lokale Peace Committees og regjeringslojale stammerepresentanter utgjorde majoriteten av målene i FATA og KP. Ca. 30 av angrepene var rettet mot sivile mål.

4.2 TTP: INNSKRENKET OPERASJONSOMRÅDE

Saifullah Mehsud, leder for FATA Research Centre (FRC), mener at de militante grupperingene som står i opposisjon til myndighetene er ute av FATA, og at de kun kan gjennomføre enkeltoperasjoner (samtale Islamabad, november 2017). Han er av den oppfatning at hæren kontrollerer FATA, men hevder samtidig at «livet var enklere for sivilbefolkningen under TTP, fordi de hadde større kulturell finthetelse – de var fra området. Hæren opererer under strenge regler, og de fleste av dem kommer fra Punjab».

Denne forståelsen av opprørernes handlingsrom ble delt av flere av de sentrale samtalepartnere i Islamabad i november 2017. Ingen av grupperingene er i posisjon til å øve et kontinuerlig press på sivile, for eksempel i form av skattlegging, rekruttering, krav til oppførsel, etc. – verken i FATA eller KP (samtaler, internasjonal organisasjon; Cyril Almeida; Saifullah Mehsud; diplomatisk kilde). Landinfo mener at den kontroll myndighetene har i FATA utelukkende hviler på militær tilstedeværelse, og at myndighetene per 2018 ikke er i stand til å levere varige og stabile politiske, økonomiske og sosiale rammebetingelser.

4.3 REKRUTTERING TIL TTP OG ANDRE MILITANTE GRUPPER

I november 2013 pekte Landinfo på at:

[...] samtalepartnere er samstemte om at de militante gruppene har god tilgang til frivillige rekrutter, og at direkte tvang (vold, økonomiske sanksjoner eller trusler) ikke er en del av rekrutteringsregimet.

[...]

Gruppene hevdes å være tilbakeholdne, og rekrutteringsarbeidet skal ha en lav profil. Evalueringen av nye rekrutter er svært grundig, og kun de best egnede mobiliseres. TTPs rekrutter trenes i all hovedsak i FATA, men enkelte også i de sørlige delene av Punjab (Landinfo 2013, s. 13).

Saifullah Mehsud (samtale Islamabad, november 2017) peker på at da TTP kom inn i bildet i 2008–9, tok de et oppgjør med kriminell virksomhet i FATA. TTP ble sett på som helter og frigjørere, og i omgivelser preget av mangel på arbeid og med begrensede karrieremuligheter, sikret TTPs status i seg selv et stort og bredt rekrutteringsgrunnlag. Sikkerhetsstyrkenes framferd under antiterroroperasjoner, i kombinasjon med at TTP ble myndighetens samtalepartner og inngikk overenskomster med myndighetene, bidro også til å gjøre organisasjonen attraktiv. At TTP ble omtalt som «amerikanernes neste store fiende», ga rekrutteringen et løft lokalt; å bli med i TTP innebar at mange gikk fra å være en «nobody» til å bli respektert.

I tillegg til religiøse, ideologiske, tradisjonelle og økonomiske beveggrunner, er personlige eller egen families negative erfaringer med pakistanske og internasjonale sikkerhetsstyrker en sterk drivkraft for mange. De alternative strukturene av sosiale tjenester og utdanningsmulighetene (*madraser*) som drives av store etablerte religiøse organisasjoner i Punjab, har også vært en arena for rekruttering til TTP og andre grupper som opererer i FATA og KP.

FRCs leder var meget klar: «Tvangsrekruttering er en myte som brukes for å gi Taliban dårlig omdømme og få asyl i vesten. Det er frivillig om en vil gå inn i Taliban» (Mehsud, samtale november 2017). Heller ikke en internasjonal organisasjon eller Cyril Almeida mente at tvang er typisk for rekruttering til TPP.

4.4 DIMITTERING FRA TTP OG ANDRE GRUPPER

Muligheten til å dimettere fra TTP og andre militante grupper vil avhenge av individuelle forhold, hvor gruppen opererer og hva slags funksjon den som ønsker å fratre har. En av Landinfos samtalepartnere (møte Islamabad, november 2012) mente at årsaken til ønsket om å gå ut av gruppen er avgjørende. Kilden mente eksempelvis at sykdom i familien ville være legitim grunn, og at den demobiliserte eventuelt kunne bli boende på hjemstedet, uavhengig av hvor dette er. Saifullah Mehsud (samtale Islamabad, november 2017) mener imidlertid at det er vanskelig å forlate TTP. Han viser spesielt til at den som er involvert kjenner mange hemmeligheter, og at tradisjonelle verdier knyttet til lojalitet til kollektivet håndheves strengt ovenfor medlemmer. Han mener at avhoppere fra TTP kan risikere å bli drept.

4.5 RISIKO FOR SANKSJONER MOT AVHOPPERE FRA OPPRØRSGRUPPER

Ifølge enkelte av Landinfos samtalepartnere ved et delegasjonsbesøk i 2012 rår verken TTP eller de øvrige opprørsgruppene som opererer eller har operert i FATA/KP over et etterretningsapparat med kapasitet til å spore avhoppere som har forlatt regionen. Kildene mente at det, med unntak for helt spesielle profiler, er mulig å unngå sanksjoner og press fra de militante gruppene, også grupper tilknyttet TTP, ved å flytte, eksempelvis til Karachi.¹⁰

¹⁰ Karachi er en uoversiktlig by med nærmere 20 millioner mennesker i et tettbefolket område (24 000/km²).

Saifullah Mehsud pekte på sin side på at «de få med Taliban-bakgrunn som jeg kjenner som har unnsloppet, bor i Midtøsten». Han mente at de befant seg der fordi de ikke følte seg, og heller ikke var, trygge i Pakistan. I samtalen med Mehsud (november 2017) ble det ikke gått nærmere inn på grunnlaget for hans synspunkter.

Landinfo mener at flere forhold taler for at TTP i 2018 ikke er (og antagelig heller ikke tidligere har vært) i en posisjon hvor organisasjonen kan utgjøre en trussel om alvorlige straffetiltak overfor personer som trekker seg ut:

- organisasjonens operasjonsevne og dens posisjon i Pakistan er svekket
- etterretningskapasiteten styres med stor sannsynlighet av militære og operasjonsstrategiske prioriteringer
- det finnes ikke dokumentasjon på drap eller alvorlige overgrep mot tidligere TTPere i Karachi eller andre store byer i Pakistan
- det er nærliggende å anta at Mehsuds erfaringsmateriale refererer til personer med hans egen bakgrunn, og som har hatt mer sentrale posisjoner i TTP
- aktualiteten av det som omtales som «hemmelig informasjon», er i de fleste tilfeller avtagende over tid
- i Pakistan er det kun Inter-Services Intelligence (ISI) som har et helhetlig, nasjonalt etterretningssystem

Dette er et område hvor det foreligger lite konkret informasjon, og som preges av spekulasjon og kilders agenda. Landinfo mener imidlertid at punktene ovenfor gir grunnlag for å anta at tidligere kadre eller medlemmer, med unntak for helt spesielle profiler, ved å flytte ut av FATA/KP kan unngå sanksjoner og press fra de fleste militante gruppene. Dette gjelder også grupper tilknyttet TTP.

4.6 RETTEN TIL FRI BEVEGELSE

Det er restriksjoner på reiser inn og ut av FATA. Kontrollen er omfattende, og det er ikke mulig å reise ut av området uten å bli kontrollert av myndighetenes sikkerhetsstyrker. Dette gjelder for alle reisende, både pakistanske borgere og utlendinger. Kontrollen ved de militære kontrollpostene innebærer omfattende og tidkrevende screening av kjøretøy og passasjerer, og ventetiden kan være lang. Personer som ikke har tilhørighet til FATA, må ha tillatelse for å reise inn i området.

Verken regelverk eller kontrolltiltak begrenser imidlertid formelt sivilbefolkningen med tilhørighet til FATA sin anledning til å forlate eller vende tilbake til FATA.

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- AFP (2017, 25. juni). 'Toy' bomb kills six children in South Waziristan. *The Express Tribune*. Tilgjengelig fra <https://tribune.com.pk/story/1444662/toy-bomb-kills-six-children-south-waziristan/> [lastet ned 19. april 2018]
- Alam Girkhan (2013, 2. august). *Yousaf Khell small dam Ghallanai Mohmand Agency* [foto]. Tilgjengelig fra Wikipedia https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mohmand_Agency_Picture.JPG [lastet ned 24. mai 2018]
- The Bureau of Investigative Journalism (u.å.). *Pakistan: Reported US strikes 2016*. London: The Bureau of Investigative Journalism. Tilgjengelig fra <https://www.thebureauinvestigates.com/drone-war/data/obama-2016-pakistan-drone-strikes> [lastet ned 17. mai 2018]
- CRSS, dvs. Center for Research and Security Studies (2018). *CRSS Annual Security Report 2017*. Islamabad: CRS. Tilgjengelig fra <http://crss.pk/wp-content/uploads/2018/03/CRSS-Annual-Security-Report-2017-7.pdf> [lastet ned 6. mai 2018]
- Dawn (2017a, 22. februar). Pakistan Army launches 'Operation Radd-ul-Fasaad' across the country. *Dawn*. Tilgjengelig fra <https://www.dawn.com/news/1316332> [lastet ned 10. april 2018]
- Dawn (2017b, 30. desember). 132 killed in Parachinar terror attacks in 2017. *Dawn*. Tilgjengelig fra <https://www.dawn.com/news/1379672> [lastet ned 14. mai 2018]
- The Express Tribune (2017, 18. november). Re-emergence of Taliban in South Waziristan denied. *The Express Tribune*. Tilgjengelig fra <https://tribune.com.pk/story/1561576/1-re-emergence-taliban-south-waziristan-denied/> [lastet ned 18. april 2018]
- FATA, dvs. Federally Administered Tribal Areas (u.å.). *Mohmand Agency*. Islamabad: FATA. Tilgjengelig fra <https://fata.gov.pk/Global-fac.php?Id=302&fid=37&pId=284&mId=102> [lastet ned 21. mai 2018]
- FRC, dvs. FATA Research Centre (2013a, 8. mai). *FRC Security Report First Quarter 2013*. Islamabad: FRC. Tilgjengelig fra <http://frc.org.pk/breaking/security-report-first-quarter-2013/> [lastet ned 17. mai 2018]
- FRC (2013b, 16. august). *FRC Security Report Second Quarter 2013*. Islamabad: FRC. Tilgjengelig fra <http://frc.org.pk/breaking/security-report-second-quarter-2013/> [lastet ned 17. mai 2018]
- FRC (2018, 13. januar). *FATA Annual Security Report 2017*. Islamabad: FRC. Tilgjengelig fra <http://frc.org.pk/breaking/fata-annual-security-report-2017/> [lastet ned 30. april 2018]
- Gopal, A., Khan Mahsud, M. & Fishman, B. (2013). The Taliban in North Waziristan. I: Bergen, P. (Red.), *Talibanistan – Negotiating the borders between terror, politics, and religion*. New York: Oxford University Press, 128–163.
- Haider, Abbas (2015, 31. mai). *Panoramic view of beautiful view of village Makay Parachinar* [foto]. Tilgjengelig fra Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/File:Panoramic_View_of_Beautiful_View_of_Village_Makay_Parachinar.jpg [lastet ned 24. mai 2018]
- Hassan, Syed Raza (2014, 12. juni) Karachi airport attack signals tactical shift by Taliban. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-pakistan-airport-attack-insight/karachi-airport-attack-signals-tactical-shift-by-taliban-idUSKBN0EN0ED20140612> [lastet ned 10. mai 2018]
- ICG, dvs. International Crisis Group (2009, 21. oktober). *Pakistan: Countering militancy in FATA*. Brussel/Islamabad: ICG. Tilgjengelig fra <https://www.crisisgroup.org/asia/south-asia/pakistan/pakistan-countering-militancy-fata> [lastet ned 10. april 2018]

- IEP, dvs. Institute for Economics and Peace (u.å.a). *Global Terrorism Index 2015*. New York: IEP. Tilgjengelig fra <http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2015/11/Global-Terrorism-Index-2015.pdf> [lastet ned 10. mai 2018]
- IEP (u.å.b). *Global Terrorism Index 2017*. New York: IEP. Tilgjengelig fra <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/11/Global-Terrorism-Index-2017.pdf> [lastet ned 10. mai 2018]
- Khan Mahsud, Mansur (2013). *The Taliban in South Waziristan*. I: Bergen, P. (Red.), *Talibanistan – Negotiating the borders between terror, politics, and religion*. New York: Oxford University Press, 164–201.
- Landinfo (2013, 8. november). *Sikkerhetsrelaterte forhold i Khyber Pakhtunkwa (KPK) og Federally Administered Tribal Areas (FATA)*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Pakistan-Sikkerhetsrelaterte-forhold-i-Khyber-Pakhtunkwa-KPK-og-Federally-Administered-Tribal-Areas-FATA-08112013.pdf> [lastet ned 10. april 2018]
- Mapping Militant Organisations (2017, 6. august). *Tehrik-i-Taliban Pakistan*. Stanford: Stanford University. Tilgjengelig fra <http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/105?highlight=taliban> [lastet ned 23. april 2018]
- Mohanty, Tushar Ranjan (2017, 3. april). Kurram Agency: Sectarian Bloodshed. *New Age Islam*. Tilgjengelig fra <http://www.newageislam.com/islam-and-sectarianism/kurram-agency-sectarian-bloodshed/d/110648> [lastet ned 10. mai 2018]
- The News (2016, 14. desember). Blast kills Schoolgirl in N Waziristan. *The News*. Tilgjengelig fra <https://www.thenews.com.pk/print/171786-Blast-kills-schoolgirl-in-N-> [lastet ned 1. mai 2018]
- PICSS, dvs. The Pakistan Institute for Conflict and Security Studies (2018, januar). *Pakistan: Security Assessment 2017*. Islamabad: PICSS. Tilgjengelig fra <https://www.picss.net/wp-content/uploads/2018/02/PICSS-Annual-Report-2017-2.pdf> [lastet ned 20. april 2018]
- PIPS, dvs. Pak Institute for Peace Studies (2013, 4. januar). *Pakistan Security Report 2012*. Islamabad: PIPS. Tilgjengelig fra <https://www.pakpips.com/article/book/pakistan-security-report-2012> [lastet ned 25. mai 2018]
- PIPS (2017, januar). *Pakistan Security Report 2016*. Islamabad: PIPS. Tilgjengelig fra <https://www.pakpips.com/article/book/pakistan-security-report-2016> [lastet ned 25. mai 2018]
- PIPS (2018, 6. januar). *Pakistan Security Report 2017*. Islamabad: PIPS. Tilgjengelig fra <https://www.pakpips.com/article/book/pakistan-security-report-2017> [lastet ned 25. mai 2018]
- Saifi, Sophia & Botelho, Greg (2014, 17. desember). In Pakistan school attack, Taliban terrorists kill 145, mostly children. *CNN*. Tilgjengelig fra <https://edition.cnn.com/2014/12/16/world/asia/pakistan-peshawar-school-attack/index.html> [lastet ned 10. april 2018]
- SATP, dvs. South Asia Terrorism Portal (2018a, 10. juni). *Sectarian Violence in Pakistan: 1989-2018*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/database/sect-killing.htm> [lastet ned 19. juni 2018]
- SATP (2018b, 17. juni). *Fatalities in Terrorist Violence in Pakistan 2000-2018*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/satporgtp/countries/pakistan/database/casualties.htm> [lastet ned 19. juni 2018]
- SATP (u.å.a). *FATA: Assessments – 2018*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/terrorism-assessment/pakistan-fata> [lastet ned 18. april 2018]

- SATP (2017, 26. februar u.å.b). *Khyber Pakhtunkhwa: Assessments – 2017*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/terrorism-assessment/pakistan-khyberpakhtunkhwa> [lastet ned 20. april 2018]
- SATP (u.å.c). *Sectarian Violence in FATA – 2016*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=FATA> [lastet ned 26. april 2018]
- SATP (u.å.d). *Sectarian Violence in FATA – 2017*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=FATA> [lastet ned 26. april 2018]
- SATP (u.å.e). *Sectarian Violence in FATA – 2018*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=FATA> [lastet ned 26. april 2018]
- SATP (u.å.f). *Bomb blasts in FATA – 2017*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=FATA> [lastet ned 26. april 2018]
- SATP (u.å.g). *Bomb blasts in Peshawar*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=khyberpakhtunkhwa> [lastet ned 6. mai 2018]
- SATP (u.å.h). *Sectarian Violence in Khyber Pakhtunkhwa – 2016*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=khyberpakhtunkhwa> [lastet ned 6. mai 2018]
- SATP (u.å.i). *Sectarian Violence in Khyber Pakhtunkhwa – 2017*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=khyberpakhtunkhwa> [lastet ned 6. mai 2018]
- SATP (u.å.j). *Khyber Pakhtunkhwa Assessments – 2017*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/terrorism-assessment/pakistan-khyberpakhtunkhwa> [lastet ned 6. mai 2018]
- SATP (u.å.k). *FATA: Assessments – 2018*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/terrorism-assessment/pakistan-fata> [lastet ned 22. mai 2018]
- SATP (u.å.l). *Bomb blasts in FATA – 2016*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=FATA> [lastet ned 26. april 2018]
- SATP (u.å.m). *Sectarian Violence in Khyber Pakhtunkhwa – 2018*. New Delhi: SATP. Tilgjengelig fra <http://www.satp.org/Datasheets.aspx?countries=pakistan&states=Khyber%20Pakhtunkhwa> [lastet ned 26. april 2018]
- Sherazi, Zahir Shah (2014, 14. juni). Zarb-e-Azb Operation: 120 suspected militants killed in N Waziristan. *Dawn*. Tilgjengelig fra <https://www.dawn.com/news/1112909> [lastet ned 10. april 2018]

Muntlige kilder

- Cyril Almeida, redaktør for *Dawn*, samtale Roma 17. mai 2017; samtale Islamabad 22. november 2017.
- Diplomatsk kilde, samtale Islamabad november 2017.
- FN-organisasjon. Møte i Islamabad, april 2015.
- HRC, dvs. Human Rights Commission of Pakistan, samtale Lahore april 2015.

- Safdar Hussain, Pakistani Institute for Peace Studies (PIPS), samtale Islamabad 20. November 2017.
- Internasjonal organisasjon, møte i Islamabad april 2015.
- Internasjonal organisasjon a, samtale Islamabad november 2017.
- Internasjonal organisasjon b, samtale Islamabad november 2017.
- Journalist, samtale Islamabad, november 2012.
- Saifullah Mehsud, leder for FATA Research Centre (FRC), samtale Islamabad 20. november 2017.
- Menneskerettighetsadvokat. Møte i Lahore, april 2015.
- Mohammed Amir Rana, sikkerhets- og politisk analytiker og leder for Pakistani Institute for Peace Studies (PIPS), samtale april 2015; foredrag Roma 16. mai 2017.